

Magdalena LISIECKA-CZOP
Uniwersytet Szczeciński

Korzystanie ze słowników elektronicznych jako strategia rozwiązywania problemów językowych – o świadomości leksykograficznej studentów germanistyki

Abstract:

The use of digital dictionaries as a strategy of solving language problems – lexicographic awareness among students of German studies

The paper examines the acquaintance with chosen on-line dictionary types among students of German studies. It is essential to answer the questions: Do the students use digital dictionaries in case of communicative difficulties in a foreign language? In which circumstances? Which ones do they prefer and why, especially whether they choose paper or electronic dictionaries and which devices they use to access the lexicographic information? Which features of dictionaries and what aspects of lexicographic structures are important for users? And finally whether the metalexicographic knowledge taught in linguistics courses improves the lexicographic competence of students. The results of the study confirm that on-line dictionaries, especially the bilingual *pons.eu* and the monolingual *duden.de* are popular and preferred by students. Quick and easy searching as well as wide range of entries and satisfying information per lemma are important criteria when using a dictionary. The typical context of dictionary use is translation and preparing for oral or written activities, therefore the users look mostly for the meaning and equivalences of lexemes, synonyms, and usage labels. While the respondents without any metalexicographic education believe that they are competent dictionary users, the students who have attended different courses with lexicographic focus revise their opinions. They appreciate the role of such courses in improving their lexicographic skills, especially if both the theory and practice of dictionary usage have been taught.

Wstęp

Przedmiotem przedstawionego w artykule badania jest znajomość poszczególnych typów słowników elektronicznych dostępnych w Internecie oraz możliwości ich zastosowania w przypadku wystąpienia trudności komunikacyjnych w języku obcym wśród studentów germanistyki. Próba określenia świadomości leksykograficznej, rozumianej jako samoocena własnej wiedzy i kompetencji leksykograficznej studiujących, a także próba określenia umiejętności efektywnego wyszukiwania i korzystania z informacji zawartych w makro- i mikrostrukturze tych słowników, stanowi punkt wyjścia do sformułowania wniosków dotyczących treningu metaleksykograficznego w kształceniu filologicznym.

1. Badania nad świadomością leksykograficzną użytkowników słowników

P. Żmigrodzki/ E. Ulitzka/ T. Nowak (2005: 3) zdefiniowali pojęcie *świadomości leksykograficznej* dość szeroko jako „ogólną wiedzę na temat słowników (...) i ich użycia przez określoną grupę osób”.

Z kolei M. Bielińska (2008: 9 i nast.) zalicza do najistotniejszych wyznaczników świadomości leksykograficznej:

- świadomość, że istnieją różne typy słowników, które przeznaczone są do różnych celów oraz świadomość ograniczeń słownika (poszczególnych jego typów);
- świadomość, że słownik nie ogranicza się wyłącznie do części hasłowej i że warto zapoznać się z tekstami ramowymi;
- świadomość, że nawet słowniki tego samego typu nie są takie same;
- świadomość, że słowniki się starzeją, a w leksykografii następuje postęp;
- świadomość, że leksykografia, to nie tylko normatywizm, lecz także deskryptywizm;
- świadomość roli, jaką odgrywa leksykografia i jaki jest jej potencjał;
- świadomość, że używanie słowników wspiera rozwój refleksji językowej i tym samym przyczynia się do podniesienia kultury języka;

Do tej listy wyznaczników należałoby jeszcze dodać

- świadomość, że słowniki zawierają nieścisłości i większe czy mniejsze braki.

P. Żmigrodzki i współautorzy badali świadomość leksykograficzną studentów I roku polonistyki w odniesieniu do drukowanych słowników języka polskiego. W ostatnich latach prowadzone były również liczne badania nad korzystaniem z jedno- i dwujęzycznych słowników drukowanych w procesie nauki języka obcego w różnych grupach wiekowych m.in. przez R. Lwa (m.in. 2004), R. Lwa i A. Dziemianko (2006) (słowniki języka angielskiego), R. Nadobnik (2005, 2010) (słowniki języka niemieckiego). Wraz z rozwojem leksykografii elektronicznej powstają prace poświęcone jej użytkownikom i sposobom korzystania ze słowników elektronicznych (zob. A. Dziemianko 2010, C. Müller-Spitzer i in. 2012, R. Lew/ G.M. de Shryver 2014).

W ankiecie przeprowadzonej przez P. Żmigrodzkiego, E. Ulitzkę i T. Nowaka w roku akademickim 2004/05 studenci polonistyki zdecydowanie przedkładali wersję książkową słowników (64,1%) nad elektroniczną (7,6%), wskazując na większą wygodę korzystania, niezależność od posiadania komputera i dostępu do Internetu, a także argumentując tę preferencję niechęcią do nowych technologii i większym prestiżem słowników drukowanych. Moje obserwacje z zajęć na filologii germańskiej są zgoła odmienne i skłaniają mnie do przekonania, że obecnie słowniki internetowe są preferowanym przez studentów medium leksykograficznym. Postanowiłam więc dokładniej zbadać, jaką wiedzę na temat słowników elektronicznych mają studenci, jakie są ich oczekiwania i jak z tych zasobów korzystają. Celem ankiety było również sformułowanie wniosków dotyczących treningu metaleksykograficznego w kształceniu filologicznym.

2. Omówienie wyników badania ankietowego

W marcu 2015 r. przeprowadziłam anonimową ankietę wśród studentów I, II i III roku studiów pierwszego stopnia oraz I roku studiów drugiego stopnia filologii germańskiej

Uniwersytetu Szczecińskiego (określanych na potrzeby niniejszego badania jako studenci IV roku). Uczestniczyło w niej łącznie 101 osób (31 z I roku, 21 z II roku, 33 z III roku i 16 z IV roku).

Ankieta składała się z 11 pytań, z czego 8 dotyczyło różnych aspektów związanych z użytkowaniem słowników elektronicznych, a ostatnie 3 pytania miały skłonić respondentów do refleksji nad rolą leksykografii na studiach filologicznych. Poniżej przedstawiono wspomniane pytania wraz z wynikami ankiety.

Pytanie 1:

Z jakich słowników korzystałaś/-leś (w domu, na uczelni, w bibliotece) w ciągu ostatniego miesiąca? Wymień w kolejności od najczęściej do najrzadziej używanych.

Wśród 38 wymienionych słowników¹ dominują słowniki elektroniczne, dostępne w Internecie. Niekwestionowanym liderem jest słownik internetowy *Pons* (przede wszystkim w relacji niemiecko-polskiej i polsko-niemieckiej), który podało blisko 2/3 badanych, a 38 osób wskazuje na internetową wersję niemieckiego jednojęzycznego słownika Dudena *Deutsches Universalwörterbuch*.

SŁOWNIK	liczba odpowiedzi
bab.la/ słownik elektroniczny pl.bab.la/ blabla/ bla.pl/de.bab.la	22
Depl/ depl.pl/ depl.com	20
Duden/ Duden niemiecko-niemiecki/ Duden Universalwörterbuch/	24
duden.de/ duden online/ słownik internetowy duden duden słownik elektroniczny jednojęzyczny	38
dwds.de	6
Langenscheidt	19
Langenscheidt (Großwörterbuch) Deutsch als Fremdsprache/ Langenscheidt słownik książkowy jednojęz. Großwörterbuch / Leidenschaft niem-niem	10
ling.pl	5
Pons	26
pons.eu/ pons.pl/ pons.de/ pons.com / pons online/ pons słownik internetowy/ Słownik elektroniczny Pons	65
PWN/ Wielki słownik PL-DE, DE-PL	7

Potwierdza się również spostrzeżenie M. Bielińskiej (2008: 7), że użytkownicy identyfikują słownik poprzez markę wydawnictwa lub/i tytuł (często niepełny). 26 osób wskazało tylko nazwę *Pons*, 19 *Langenscheidt* (i to niekiedy z błędami w pisowni), a 24 na *Dudena* (w formie *Duden*, *Duden niemiecko-niemiecki*, *Duden Universalwörterbuch*). Trudno powiedzieć, czy studenci wskazując ogólnie słowniki *Pons* i *Duden* mieli na myśli wersję drukowaną, czy elektroniczną tych słowników, chociaż odpowiedzi na następne pytania sugerują, że raczej elektroniczną. Taki wniosek można również wysnuć z faktu, że w ankiecie eksplicytnie wskazania na książkowe wersje słowników (*Pons* 5,

¹ Nazwy słowników widnieją w brzmieniu podanym przez ankietowanych studentów, stąd kilka wersji tytułów i adresów internetowych poszczególnych słowników.

Duden 3) są zdecydowanie rzadsze niż jednoznaczne wskazania na bliźniacze wersje elektroniczne.

Co ciekawe, w przypadku słowników online, studenci zwykle potrafią podać adres internetowy portalu, pozwalający bez trudu odnaleźć słownik w sieci. Oprócz wymienionych trzech portali słownikowych, badani wskazywali dość często na słowniki online *bab.la* (22), *depl.pl* (20), rzadziej na *dwds.de* (6) czy *ling.pl* (5).

Książkowe słowniki używane są sporadycznie, jedynie 10 osób korzysta z jednojęzycznego słownika dla uczących się języka niemieckiego *Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache*, a jeszcze mniej (7) z *Wielkiego słownika niemieckopolskiego i polsko-niemieckiego* wydawnictwa PWN.

Pytania 2 i 3 odnoszą się do preferencji drukowanej lub elektronicznej wersji słownika.

Pytanie 2:

Jak często korzystasz z następujących typów słowników?

	często	rzadko	nigdy
słowniki książkowe jednojęzyczne	14	64	19
słowniki książkowe dwujęzyczne	41	53	3
słowniki elektroniczne jednojęzyczne	34	44	8
słowniki elektroniczne dwujęzyczne	90	9	0

W rozbiciu na poszczególne roczniki wyniki kształtują się następująco:

	I			II			III			IV			Σ		
	cz	rz	n	cz	rz	n	cz	Rz	n	cz	rz	n	Cz	rz	n
skj	0	19	10	5	10	6	6	23	2	3	12	1	14	64	19
skd	12	16	1	8	12	1	13	17	1	8	8	0	41	53	3
sej	8	15	5	9	9	3	21	11	0	6	9	0	34	44	8
sed	19	2	0	18	3	0	31	1	0	12	3	0	90	9	0

skj = słowniki książkowe jednojęzyczne, skd = słowniki książkowe dwujęzyczne

sej = słowniki elektroniczne jednojęzyczne, sed = słowniki elektroniczne dwujęzyczne

Pytanie 3:

Mając do dyspozycji ten sam słownik w wersji drukowanej i elektronicznej wybrał(a)byś słownik książkowy (3 osoby). Dlaczego? .....
słownik elektroniczny (98 osób). Dlaczego? .....

Wśród argumentów przemawiających za słownikami elektronicznymi najczęściej pojawiały się:

- szybkość wyszukiwania – 72 osoby;
- wygoda i łatwość korzystania – 34 osoby;
- słowniki elektroniczne są darmowe, powszechnie dostępne (na telefonie) – 3 osoby;
- możliwość odsłuchania wymowy – 2 osoby;
- częstsze aktualizacje – 2 osoby;
- nie trzeba wertować kartek – 2 osoby.

Nieliczne osoby preferujące słowniki książkowe jako uzasadnienie podawały:

- lepszy opis leksykograficzny, więcej kontekstów i przykładów – 2 osoby;
- dostępność niezależnie od miejsca – 1 osoba.

Pytanie 4:

Na jakich urządzeniach/nośnikach korzystasz ze słowników elektronicznych?

(można było zaznaczyć kilka opcji)

- komputer (stacjonarny, laptop, netbook) (słowniki internetowe) - 96 osób
  - smartfon (słowniki internetowe) - 85 osób
  - tablet (słowniki internetowe) - 30 osób
  - CD-ROM - 4 osoby
  - inne, jakie?
- czytnik e-booków kindle, telefon - 2 osoby
pendrive - 0 osób
nie korzystam ze słowników elektronicznych - 0 osób

Zdecydowanie najczęściej wskazywanymi urządzeniami były komputer i smartfon, które służą badanym do korzystania ze słowników internetowych online. Rzadziej do tego celu studenci używają tabletów, zapewne nie wszyscy posiadają takie urządzenie. Inne nośniki wymieniane były sporadycznie.

Pytanie 5:

Które z następujących słowników internetowych są Ci znane?

Studenci otrzymali listę 31 słowników internetowych, podzielonych na 6 grup (słowniki ogólne dwujęzyczne/ wielojęzyczne, niemieckie jednojęzyczne, polskie jednojęzyczne, frazeologiczne i synonimów), a także zostali zapytani, które z nich są im znane i z których korzystają. W tabeli – obok listy słowników – zaprezentowano wynik sumaryczny dla danego słownika. Opcji „nie znam” ankietowani studenci nie zaznaczali, wynik ten zatem obliczyłam, odejmując ilość pozostałych wskazań od liczby 101.

Lp.	słowniki dwujęzyczne i wielojęzyczne:	znam i korzystam	znam, ale nie korzystam	nie znam
1	pl.pons.com	77	1	13
2	dict.leo.org	8	20	73
3	pl.wiktionary.org	23	43	35
4	translatica.pl	20	38	43
5	ling.pl	21	18	63

6	pl.bab.la	60	17	24
7	slovníky.tejo.pl	0	6	95
8	www.slovník-polsko-niemiecki.eu	12	21	68
9	pl.glosbe.com	11	14	76
10	pl.dictindustry.com	3	6	92
	inny, jaki? depl.pl	2		
	slovníky niemieckie jednojęzyczne:			
11	www.duden.de	77	16	8
12	www.canoo.net	3	14	84
13	de.pons.com (Deutsch als Fremdsprache)	66	20	13
14	www.bildwoerterbuch.com	3	12	86
15	www.dwds.de	14	20	67
16	www.owid.de/wb/elexiko/start.html (elexiko)	2	3	96
17	de.thefreedictionary.com	6	7	88
18	http://www.logosdictionary.org	2	3	96
	slovníky polskie jednojęzyczne:			
19	http://www.wsjp.pl/	35	27	49
20	http://sjp.pwn.pl/	40	25	36
21	http://www.edupedia.pl	4	23	74
22	pl.thefreedictionary.com	6	24	71
23	https://dobryslownik.pl/	7	22	72
	slovníky frazeologiczne:			
24	http://www.redensarten-index.de	12	8	81
25	http://www.frazeologia.pl/	8	20	73
26	http://www.frazeologizmy.univ.szczecin.pl	7	16	78
	slovníky synonimów:			
27	wortschatz.uni-leipzig.de	20	13	68
28	synonyme.woxikon.de/	18	12	71
29	www.synonyme.de	38	17	46
30	www.synonimy.pl	40	10	51
31	synonim.net	0	14	87

W następnej tabeli przedstawiłam najczęstsze wskazania. Najbardziej rozpoznawalnym okazał się internetowy słownik języka niemieckiego wydawany pod marką *Duden* przez spółkę Bibliographisches Institut Mannheim. Tuż za nim znalazły się dwa słowniki portalu *PONS* – niemiecko-polski/ polsko-niemiecki oraz jednojęzyczny dla cudzoziemców uczących się języka niemieckiego i słownik niemiecko-polski/ polsko-niemiecki portalu *bab.la*, od kwietnia 2015 r. należącego do Oxford University Press.

	Słowniki	znam i korzystam	znam, ale nie korzystam
1	www.duden.de	77	16
2	pl.pons.com	77	1
3	de.pons.com (Deutsch als Fremdsprache)	66	20
4	pl.bab.la	60	17
5	http://sjp.pwn.pl/	40	25

6	www.synonyme.de	38	17
7	www.synonimy.pl	40	10
8	http://www.wsjp.pl/	35	27
9	pl.wiktionary.org	23	43
10	translatica.pl	20	38
11	ling.pl	21	18

Wśród portali leksykograficznych ze słownikami bilingwalnymi (w różnych kombinacjach) respondenci wymieniali często również słowniki wiktionary.org, translatica.pl, ling.pl. W pierwszej dziesiątce znalazły się ponadto dwa słowniki języka polskiego oraz dwa słowniki synonimów (polskich oraz niemieckich). Brak jest natomiast słowników frazeologicznych i innych typów słowników.

Pytanie 6:

Czym się kierujesz przy wyborze słownika internetowego?

(Należało zaznaczyć maksymalnie trzy opcje, ale respondenci często wskazywali więcej opcji)

1	bogactwem informacji do poszczególnych haseł	71
2	objętością słownika (czy znajdę większość poszukiwanych haseł)	57
3	rekomendacją wykładowców, nauczycieli, znajomych	47
4	łatwością korzystania i przyjaznym dla użytkownika interfejsem	47
5	przyzwyczajeniem	32
6	przystępną prezentacją informacji do poszczególnych haseł	18
7	wskazaniami wyszukiwarki internetowej	10
8	renomą portalu internetowego	9
9	szatą graficzną	3
10	innym kryterium, jakim? podawaniem słów w kontekście	1

Dość wysoka pozycja rekomendacji innych osób świadczy o tym, że nauczyciele i nauczyciele akademicy mogą w znacznym stopniu przyczynić się do kształtowania świadomości leksykograficznej studentów. Potwierdzeniem tego założenia są również odpowiedzi uzyskane w ostatniej części ankiety, poświęconej edukacji leksykograficznej na studiach filologicznych.

Pytanie 7:

Jakich informacji szukasz w słowniku internetowym?

Pytanie dotyczyło relewancji poszczególnych elementów informacji leksykograficznej (mikrostruktury) dla badanych osób.

	często	czasami	sprowadycznie	nigdy
ekwiwalentu (w słowniku dwujęzycznym)	47	22	19	3
znaczenia (w słowniku jednojęzycznym)	74	19	2	3
pisowni wyrazu	34	26	24	5
wymowy wyrazu	9	13	44	30

odmiany wyrazu	12	44	36	6
synonimów wyrazu	46	35	14	3
o związkach frazeologicznych z wyrazem	15	25	35	14
o użyciu wyrazu (typowe połączenia z innymi wyrazami)	44	28	15	4
o użyciu wyrazu (nacechowanie stylistyczne, emocjonalne, specjalistyczne)	20	32	29	14
przykładów użycia	44	30	20	3
innych, jakich? rodzajnika	1			

Okazuje się, że najczęściej badani poszukują w słowniku jednojęzycznym znaczenia (74%), nieco zaskakująco mniejsza liczba wskazań na ekwiwalent w słowniku dwujęzycznym, co może być jednakże spowodowane niezajomością tego terminu leksykograficznego przez studentów początkowych semestrów germanistyki i mylenie ekwiwalencji ze znaczeniem. Spośród innych elementów mikrostruktury respondenci podawali stosunkowo często również informacje o synonimach, kolokacjach i przykładach użycia. Najbardziej poszukują oni informacji o wymowie leksemów – chociaż słowniki internetowe dzięki wbudowanym plikom dźwiękowym oferują w tym zakresie wygodne rozwiązania. Niezbyt często interesują badanych także związki frazeologiczne z danym leksemem. Jedna z badanych osób napisała, że poszukuje rodzajnika.

Pytanie 8:

W jakich sytuacjach korzystasz najczęściej ze słowników internetowych?

To pytanie odnosi się do okoliczności, w których użycie słownika może być jedną ze strategii radzenia sobie z problemami komunikacyjnymi. Zgodnie z przewidywaniami najczęstszą sytuacją komunikacyjną jest tłumaczenie (z języka obcego na ojczysty, minimalnie rzadziej – odwrotnie). Badani skłonni są również używać słowników podczas planowania czynności produktywnych w języku obcym – pisanie tekstu i przygotowywanie wypowiedzi ustnej. W przypadku sytuacji wykonywania ćwiczeń (gramatycznych, leksykalnych) zwraca uwagę dość wyrównany rozkład wskazań pomiędzy opcjami „często”, „czasami” i „nigdy” (około 30% na każdą z nich). Rzadko natomiast respondenci sięgają po słownik internetowy, gdy słuchają tekstu w języku obcym (albo np. oglądają filmy).

	często	czasami	spora- dycznie	nigdy
tłumaczenie z niemieckiego na polski	86	10	2	0
tłumaczenie z polskiego na niemiecki	77	13	5	2
czytanie tekstu w języku niemieckim	35	30	19	10
pisanie tekstu w języku niemieckim	48	32	10	5
słuchanie tekstu w języku niemieckim	9	20	39	24
przygotowywanie wypowiedzi ustnej w języku niemieckim	37	30	22	9
wykonywanie ćwiczeń (gramatycz- nych,	33	30	27	7

leksykalnych) w języku niemieckim				
innych, jakich? nauka słówek				

Pytania 9, 10 i 11 odnoszą się do edukacji leksykograficznej na studiach germanistycznych. Respondenci zostali poproszeni o ewaluację przydatności zajęć poświęconych słownikom i o sformułowanie postulatów dotyczących tych zajęć.

Pytanie 9:

Uczęszczam lub uczęszczałam/-łem na studiach na zajęcia z językoznawstwa poświęcone słownikom

tak

nie

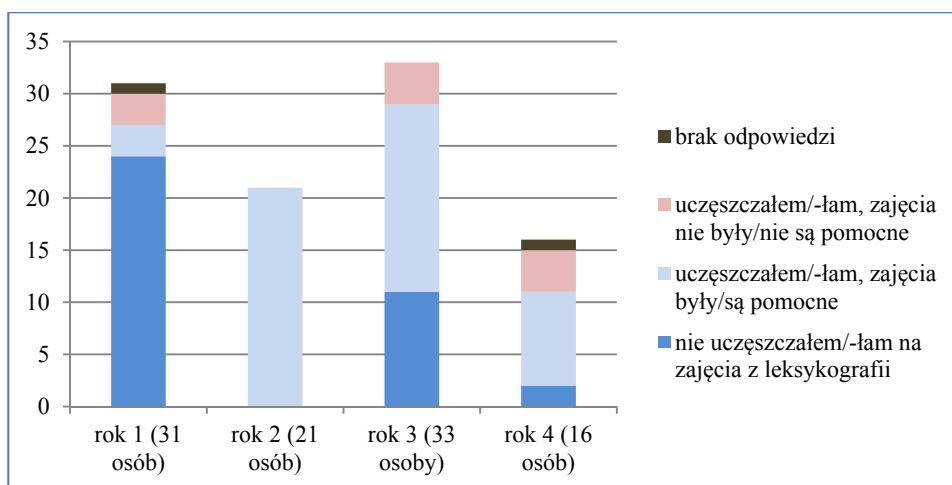
Pytanie 10:

Zajęcia te pomagają/pomogły mi w orientacji wśród różnych typów słowników i w lepszym korzystaniu ze słowników

tak

nie

Wykres przedstawia sumarycznie odpowiedzi na powyższe dwa pytania.

Spośród studentów I roku tylko 6 osób uczęszczało na zajęcia dotyczące tematyki leksykograficznej, 24 osoby nie uczęszczały, a 1 nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie. Trzem osobom zajęcia pomagają, a trzem nie pomagają w korzystaniu ze słowników.

Wszyscy ankieterowani studenci II roku (21 osób) byli słuchaczami wykładu do wyboru „Podstawy leksykografii” i oceniają go jako pomocny w budowaniu kompetencji leksykograficznej.

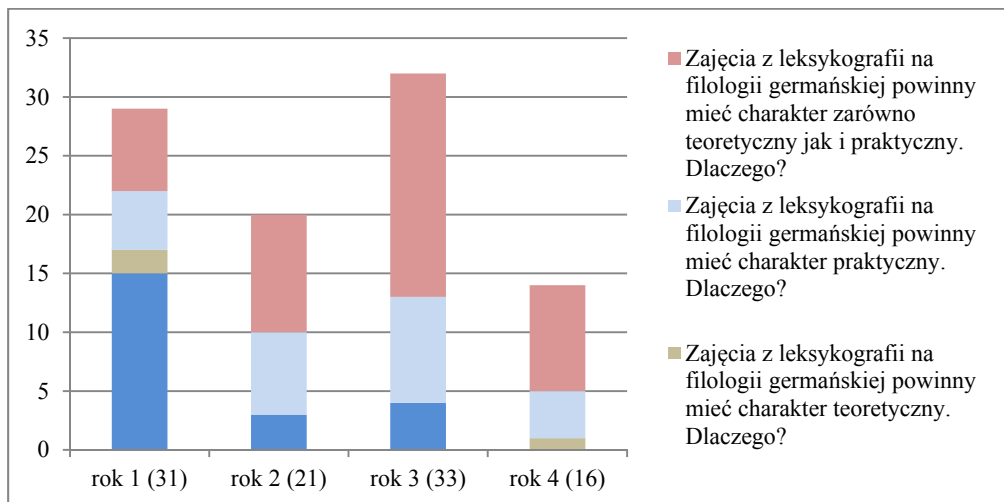
Również ci studenci III roku, którzy biorą/brali udział w zajęciach poświęconych słownikom (22 osoby wobec 11, które nie brały udziału w takich zajęciach), w większości (18 osób) wysoko oceniają ich przydatność. Odmiennego zdania było tylko 4 ankieterowanych.

Podobnie kształtują się wyniki uzyskane wśród studentów IV roku: 13 osób spośród 16 uczęszczało na takie zajęcia i 9 z nich pozytywnie postrzega ich przydatność.

Pytanie 11:

Z którą wypowiedzią się identyfikujesz?

Respondenci mieli za zadanie wskazanie i uzasadnienie wypowiedzi, która jest najbliższa ich pogładowi.

Zajęcia z leksykografii na studiach germanistycznych za zbędne uznało najwięcej studentów I roku (15 osób) – z dużą dozą prawdopodobieństwa można przypuszczać, że są to w większości studenci, którzy nie uczęszczali na zajęcia o takiej tematyce. Pomimo to uważają się za kompetentnych użytkowników słowników. Wraz ze „stażem” studenckim wzrasta jednak świadomość wagi edukacji leksykograficznej dla efektywnego korzystania ze źródeł leksykograficznych. Odmiennego zdania jest tylko 3 studentów II roku i 4 z III roku.

Wśród nielicznych zwolenników teoretycznego charakteru zajęć z leksykografii (3 osoby) pojawiło się uzasadnienie, że zajęcia powinny pomagać w lepszej orientacji wśród różnych typów słowników, natomiast nauka praktycznego z nich korzystania to – zdaniem respondentów – zadanie na poziomie szkoły podstawowej.

Zdecydowanie więcej zwolenników (25 osób) wśród ankietowanych ma ukierunkowanie zajęć na praktyczne aspekty leksykografii. Badani tak uzasadniali swoje zdanie:

- *[zajęcia praktyczne z leksykografii] przydadzą się*
- *ulatwiają korzystanie ze słowników, szybsze wyszukiwanie informacji*
- *teoria jest nudna i nieprzydatna, praktyka jest ważniejsza*
- *potrzeba szerszej znajomości słowników*
- *poprzez praktykę człowiek szybciej i więcej się uczy, lepiej zapamiętuje*
- *poprzez praktykę lepiej się rozumie budowę słowników i lepiej jest się przygotowanym do pracy z nimi*
- *ponieważ mało ludzi orientuje się, jak korzystać ze słowników*
- *zajęcia powinny ćwiczyć umiejętności pracy ze słownikiem (i słownictwem)*
- *bardziej przydaje się umiejętność użycia słownika niż znajomość ich typologii*
- *znamy opisy słowników i ich rodzaje, potrzebna jest wiedza bardziej praktyczna np. przy ich rozpoznawaniu*

Najwięcej studentów (45 osób) opowiedziało się za takim ukierunkowaniem zajęć z leksykografii, które uwzględniałoby zarówno aspekty teoretyczne metaleksykografii, jak i praktyczny trening korzystania ze słowników. Swoją decyzję uzasadniali następująco:

- *możliwość wypróbowania różnych słowników, poznania ich rodzajów i sposobów wyszukiwania haseł* (argument przytoczony przez 3 ankietowanych)
- *filologowi potrzebna jest wiedza teoretyczna (o budowie słowników, znaczeniu skrótów i oznaczeń) i praktyczna (jak z nich korzystać)* – ten argument pojawiał się najczęściej (19 respondentów)
- *można się wiele nauczyć*
- *poznane (teoretycznie) zagadnienia powinny być przećwiczone, aby wiedza była przydatna i utrwalona*
- *teoria jest potrzebna, aby w praktyce posługiwać się poprawnie słownikami* (4 osoby)
- *rozwijają wiedzę i przydatne umiejętności* (2 osoby)
- *umożliwiają korzystanie z różnych typów słowników, również takich, o których istnieniu studenci wcześniej nie wiedzieli* (4 osoby)
- *ze względu na dużą liczbę słowników, ciekawsze czy nietypowe słowniki warto przedstawić studentom*

6 ankietowanych studentów nie miało zdania, jaki charakter powinny mieć zajęcia z leksykografii i nie zaznaczyło żadnej opcji.

Respondenci mieli również możliwość zamieszczenia uwagi i komentarzy do tematu ankiety. Poniżej przytaczam wypowiedzi kilku osób, które skorzystały z tej sposobności.

- *Ankieta uświadomiła mi, jak mało słowników internetowych znam*
- *Powinno być więcej godzin na zajęcia z leksykografią*
- *Zauważyłem, że nie znam odpowiednich słowników, dlatego też prawie z nich nie korzystam. Ograniczyłem się do 2 – 3 najbardziej znanych* (student nie uczęszczał na zajęcia leksykograficzne)
- *Zajęcia praktyczne powinny przyczyniać się do poznawania przez studenta nowych słowników (nie tylko wydanych w XIX w., lecz także internetowych)*
- *Warto znać historię słowników, gdyż daje to obraz ówczesnego społeczeństwa oraz podejścia do kwestii języka.*
- *Powinny być przedstawione różne słowniki elektroniczne, gdyż nie wiedziałam o istnieniu 15 z 31 słowników.*
- *Rozjaśnienie skrótów i objaśnień ułatwiłoby studentom poruszanie się po słownikach.*
- *Student filologii germańskiej powinien mieć wiedzę teoretyczną w zakresie wszelkich typów słowników dotyczących niemieckiego obszaru językowego.*

3. Wnioski

1. Ankieta potwierdziła moje przypuszczenie, że słowniki internetowe są preferowanym i dostępnym medium wśród studentów filologii.

2. Wśród wybieranych przez respondentów słowników online wysoką pozycję zajmują bilingwalny słownik internetowy *Pons-a* i monolingwalny *Duden-a*. Niektórzy studenci korzystają również z innych słowników dwujęzycznych, słowników języka polskiego i synonimicznych w Internecie.
3. Studenci cenią przede wszystkim przyjazną dla użytkownika makro- i mikrostrukturę słownika elektronicznego – szybkie wyszukiwanie oraz wygodne i łatwe korzystanie, a także objętość słownika i bogactwo informacji przy poszczególnych hasłach.
4. Poszukiwane w artykule hasłowym informacje to przede wszystkim znaczenie i ekwiwalencja leksemu, synonimy i wskazówki użycia. Najbardziej respondenci sprawdzają wymowę.
5. Typowe sytuacje, w których studenci sięgają po słownik online, to tłumaczenie tekstów oraz przygotowywanie wypowiedzi ustnych i pisemnych.
6. Wiedza badanych osób o ofercie słowników online jest fragmentaryczna, studenci jednak dostrzegają i wyrażają potrzebę poszerzenia własnej kompetencji leksykograficznej. Przy doborze słownika chętnie korzystają z rekomendacji innych osób, co jest korzystną przesłanką dla rozwoju ich świadomości leksykograficznej na studiach.
7. Respondenci bez akademickiej edukacji leksykograficznej z reguły są przekonani, że potrafią efektywnie korzystać ze słowników, uczęszczanie na zajęcia z leksykografii rewiduje ten pogląd i przyczynia się do wzrostu kompetencji i świadomości leksykograficznej badanych.

Z powyższych wniosków wynika również potrzeba uwzględnienia tematyki leksykograficznej w programie studiów (neo)filologicznych w zakresie, który umożliwiłby przedstawienie istotnych zagadnień teoretycznych leksykografii i połączenie ich z praktycznym doskonaleniem korzystania z różnych typów słowników. Wśród poznawanych i wykorzystywanych słowników nie powinno zabraknąć słowników elektronicznych, które są powszechnie dostępne i coraz bardziej przyjazne użytkownikowi.

Kształcenie leksykograficzne na studiach filologicznych powinno zatem nie tylko dążyć do tego, aby studenci byli w stanie dobrać adekwatny słownik do obranego celu i skutecznie poszukiwać w nim informacji, ale by byli świadomymi i krytycznymi użytkownikami portali leksykograficznych. Tak ukształtowana świadomość leksykograficzna zakłada oczywiście sprawność „techniczną” i znajomość typowych konwencji leksykograficznych (skrót, symbole etc.), ale również zdolność do refleksji językoznawczej i ewaluacji źródeł leksykograficznych, które to umiejętności są bardzo przydatne nie tylko przy rozwiązywaniu własnych problemów językowych, lecz również w późniejszej pracy zawodowej na przykład jako tłumacz lub nauczyciel języka obcego.

Bibliografia

- Bielińska, M. (2008), *O kulturze słownikowej*, (w:) „Poradnik Językowy” 1, 3–15.
Dziemianko, A. (2010), *Paper or Electronic? The Role of Dictionary Form in Language Reception, Production and the Retention of Meaning and Collocations*, (w:) „International Journal of Lexicography” 23.3, 257–273.

- Dziemianko, A./ R. Lew (2006), *Research into dictionary use by Polish learners of English: Some methodological considerations*, (w:) K. Dziubalska-Kołodziej (red.), *IFAtuation: A life in IFA. A festschrift for Prof. Jacek Fisiak on the occasion of his 70th birthday by his IFAtuated staff from The School of English, AMU. Poznań*, 211–233.
- Lew, R. (2004), *Which dictionary for whom? Receptive use of bilingual, monolingual and semi-bilingual dictionaries by Polish learners of English*. Poznań.
- Lew, R./ G.M. de Schryver (2014), *Dictionary users in the digital revolution*, (w:) „International Journal of Lexicography” 27.4, 341–359.
- Müller-Spitzer, C./ A. Koplenig/ A. Töpel (2012), *Online Dictionary Use: Key Findings from an Empirical Research Project*, (w:) S. Granger/ M. Paquot (red.), *Electronic Lexicography*. Oxford, 425–457.
- Nadobnik, R. (2005), *Zur Rolle von zweisprachigen Wörterbüchern beim Erwerb des Deutschen*, (w:) „Colloquia Germanica Stetinensia“ 14, Jubiläumshft des Germanistischen Instituts der Universität Szczecin, 135–147.
- Nadobnik, R. (2010), *Znaczenie słowników bilingwalnych w dydaktyce języka niemieckiego w Polsce*. Gorzów Wielkopolski.
- Żmigrodzki, P./ E. Ułitzka/ T. Nowak (2005), *O świadomości leksykograficznej kandydatów na polonistów (na podstawie badań ankietowych)*, (w:) „Poradnik Językowy” 5, 3–21.